

Varenie na plyne na Slovensku

V ČÍSLACH

1,3 domácností na Slovensku varí na plyne
milióna

771 464 detí v EÚ trpí symptómami astmy spojenými s varením na plyne

3,5 ročné spoločenské náklady na varenie na plyne v EÚ
miliardy eur

Viac ako milión ľudí si na Slovensku sadá k jedlám pripraveným na plyne bez toho, aby vnímali neviditeľné znečistenie ovzdušia spôsobené emisiami pochádzajúcemu z ich plynových sporákov a rúr. Desaťročia výskumov pritom poukazujú na súvislosť medzi emisiami z týchto spotrebičov a negatívnymi vplyvmi na zdravie vrátane astmy a chrípky, najmä u detí.

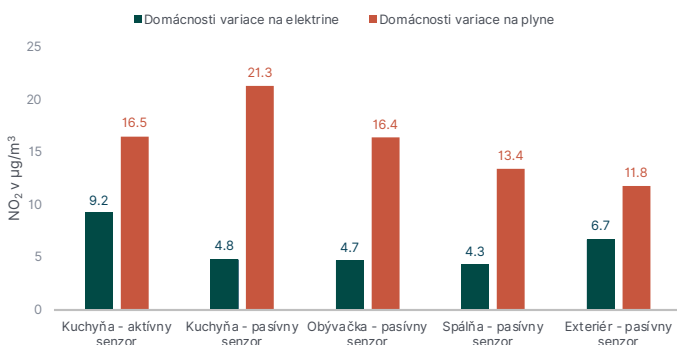
Slovenská vláda a Európska únia majú možnosť a zodpovednosť chrániť verejné zdravie a životné prostredie tým, že umožnia a urýchlia prechod k čistejšiemu vareniu na elektrine.

V slovenských domácnostiach variaciach na plyne sú prekračované limity znečistenia ovzdušia

Organizácia CLASP uskutočnila v sedemnástich európskych krajinách vrátane Slovenska štúdiu porovnávajúcu vnútorné znečistenie vzduchu v domácnostiach variaciach na plyne so znečistením v domácnostiach s elektrickými sporákmi a rúrami.

Štúdia odhalila, že v domácnostiach, ktoré varia na plyne, sa vyskytujú výrazne vyššie koncentrácie NO₂ než v domácnostiach vybavených elektrickými spotrebičmi. Iba v domácnostiach variaciach na plyne boli prekročené denné a hodinové limity NO₂ WHO a hodinové limity NO₂ EÚ. Žiadna domácnosť s elektrickými spotrebičmi tieto limity neprekročila. Zatiaľ čo v domácnostiach variaciach na elektrine boli namerané úrovne emisií typicky nižšie než úrovne vonkajšieho znečistenia, v domácnostiach variaciach na plyne boli namerané priemerne vyššie úrovne znečistenia vzduchu v interiéri.

PRÍEMERNÉ KONCENTRÁCIE NO₂ NA SLOVENSKU

PREKROČENIA LIMTOV NO₂ V SLOVENSKÝCH DOMÁCNOSTIACH VARIACIACH NA PLYNE A NA ELEKTRINE

Normy NO ₂	Prekročenia v prípade domácností variaciach na plyne	Prekročenia v prípade domácností variaciach na elektrine
Denné limity WHO	44%	0%
Hodinové limity WHO	22%	0%
Hodinové limity EÚ	15%*	0%

* Extrapolácia údajov nameraných počas trinástich dní na ročné prekročenie

ENERGIA

Zníženie závislosti Slovenska od fosílnych palív je kľúčovou súčasťou dosiahnutia cieľov nulových emisií a zaistenia bezpečnosti zásobovania energiou. Slovensko si kladie za cieľ do roku 2030 zvýšiť podiel elektriny z obnoviteľných zdrojov na 19,2%, čo zvýši dodávku zelenej elektriny na napájanie domácich spotrebičov. Elektrifikáciu varenia môžu urýchliť politiky v oblasti ekodizajnu a energetického označovania.

ŽIVOTNÉ PROSTREDIE

Slovensko sa zaviazalo k cieľu EÚ dosiahnuť nulové emisie skleníkových plynov do roku 2050 a do roku 2030 znížiť emisie skleníkových plynov o 55 % oproti úrovni z roku 1990. Závislosť od fosílného plynu, a to aj pri domácom varení, však tento cieľ podkopáva. Postupné upustenie od varenia na plyne v EÚ medzi rokmi 2027 a 2030 by do roku 2050 mohlo viesť k zníženiu emisií CO₂e o 60 miliónov ton.

ZDRAVIE

Slovensko nemá zavedené limity kvality ovzdušia v interiéri. Prechod na elektrické varenie môže zlepšiť kvalitu vzduchu a minimalizovať vystavenie znečisťujúcim látkam, ktoré vyvolávajú a zhoršujú kardiovaskulárne a respiračné ochorenia.

POSTOJ KONZUMENTOV A TENDENCIE

V februári 2023 si dala organizácia CLASP urobiť komplexný prieskum na vzorke troch tisíc demograficky rôznorodých dospelých v Európe. Prieskum skúmal návyky a preferencie účastníkov v oblasti varenia, ako aj ich ochotu osvojiť si alternatívne metódy varenia. Zo zistení vyplýva, že ľudia majú o varení na plyne a na elektrine bežne mylné predstavy a že zároveň nie sú dostatočne informovaní o negatívnych vplyvoch varenia na plyne na zdravie.

67%

by zvážilo, že sa zbaví plynového sporáka, ak by varenie na plyne malo zdravotné dôsledky.

Hlavným faktorom ovplyvňujúcim preferencie spotrebiteľov je dobrá oboznámenosť s konkrétnou varnou metódou.

Spotrebiteľia uvádzajú znalosť zdravotných rizík ako potenciálny dôvod prechodu na metódy varenia bez plynu.

Hlavné obavy, ktoré bránia spotrebiteľom prejsť na elektrické varné dosky, sú podmienené nákladmi.

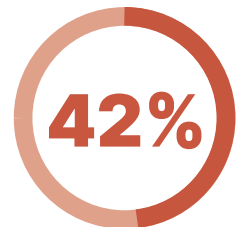
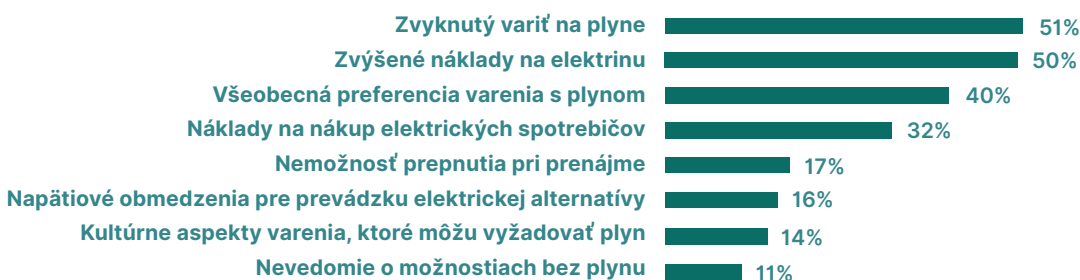

dospelých v Európe si spája plynové spotrebiče so zdravotnými problémami.

by považovalo za užitočné označovanie varných dosiek energetickými štítkami.

PREKÁŽKY, KTORÉ BY MOHLI POTENCIÁLNE BRÁNIŤ SPOTREBITEĽOM PREJSŤ NA VARENIE NA ELEKTRINE

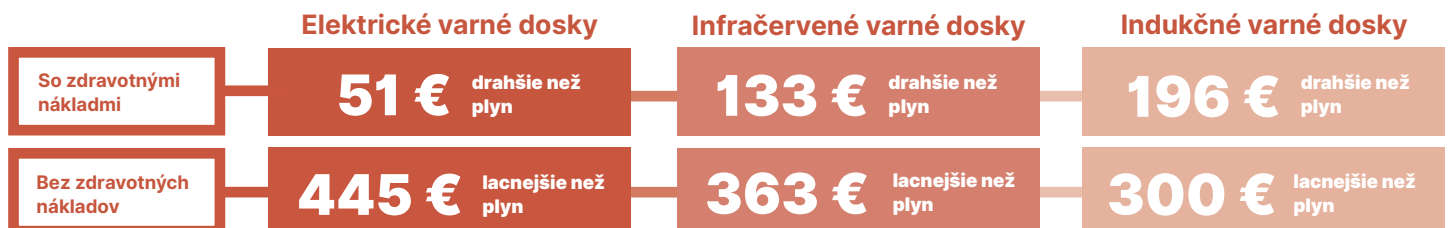

by bolo motivovaných prechodom, ak by bol k dispozícii finančný stimul.

PREHĽAD NÁKLADOV

Aj keď sa varenie na plyne často vníma ako nákladovo efektívne, prináša so sebou významné spoločenské a individuálne náklady. Podľa odhadov organizácie CLASP predstavuje znečistenie vzduchu v interiéri z varenia na plyne spoločenské náklady vo výške minimálne 3,5 miliardy eur ročne, a to napríklad v podobe návštev lekárov, liekov a straty produktivity v dôsledku absentovania v práci.

CELKOVÉ NÁKLADY NA VLASTNÍCTVO

Celkové náklady na vlastníctvo zahŕňajú náklady na životnosť varných dosiek po dobu 15 rokov. Zohľadňuje celkový obraz energetických nákladov s predpokladanou infláciou, cenu zakúpenia, inštalácie a náklady na opravy.

VÝZVY

Asi 68% krajiny varí na plyne, čo znamená, že je to zakorenené kultúrne.

Slovensko má nižšie ceny plynu ako mnohé iné krajiny EÚ, čo znamená, že ceny prirodzene nevedú k odklonu od plynových produktov, ako je to v iných európskych krajinách.

Chýba povedomie o zdravotných rizikách varenia na plyne.

Súčasný cieľ Slovenska dosiahnuť emisnú neutralitu a znížiť emisie skleníkových plynov poskytuje ideálnu príležitosť na postupné ukončenie používania plynových varných spotrebičov.

Stratégia environmentálnej politiky Slovenska do roku 2030 uvádza, že domácnostiam vykurovaným tuhým palivom bude poskytnutá podpora, aby mohli prejsť na efektívnejšie spaľovacie zariadenia. Stratégia by mala byť rozšírená aj o podporu prechodu na elektrické varné spotrebiče.

Program na zlepšenie kvality vzduchu na Slovensku pracuje na zlepšení kvality vzduchu a obmedzovaní vystavenia obyvateľstva škodlivým znečisťujúcim látkam. Program by mohol byť rozšírený o zahrnutie osvetly o zdravotných účinkoch varenia na plyne a odporúčania prechodu na varenie na elektrine v záujme zlepšenia kvality vzduchu v interiéri.

POLITICKÉ ODPORÚČANIA NA ELEKTRIFIKÁCIU VARENIA NA SLOVENSKU

€ STIMULY

Slovenská vláda by mala **dotovať prechod na varenie na elektrine**, aby poskytla prístup k čistejším a zdravším alternatívam pre všetkých.

- Slovenská inovačná a energetická agentúra (SIEA) ponúka prostredníctvom projektu Zelená domácnostiam príspevky na podporu nákupu zariadení na výrobu zelenej energie vrátane tepelných čerpadiel, avšak podpora pre nákup efektívnych varných spotrebičov nie je zahrnutá.
- Projekt by mal byť rozšírený o spojenie stimulov pre vykurovanie a modernizáciu domácností so **stimulmi pre elektrické varné dosky a rúry**.
- Uprednostňované by mali byť **nízkoprijímové domácnosti** a domácnosti v sociálnom bývaní, aby sa zabezpečil **spravodlivý prechod pre všetkých**.

REGULÁCIA

Európska komisia prostredníctvom smerníc o kvalite ovzdušia stanovuje v prípade znečisťujúcich látok prahové hodnoty, ktoré by v danom časovom období nemali byť prekročené. Tieto normy však nie sú vhodné na monitorovanie a kontrolu znečistenia ovzdušia v interiéri a žiadne špeciálne predpisy na zlepšenie kvality ovzdušia v interiéri nie sú zavedené. Na riešenie tohto problému by malo Slovensko tlačíť na Európsku komisiu, aby:

- **Zaviedla testovaciu metódu**, v rámci ktorej sa bude prvýkrát priamo porovnávať účinnosť plynových a elektrických varných spotrebičov, pričom sa bude od výrobcov vyžadovať, aby merali emisie svojich spotrebičov a podávali o nich správy.
- **Stanovila limity emisií znečisťujúcich látok** z plynových varných spotrebičov.
- **Stanovila rovnaké požiadavky na účinnosť** pre plynové a elektrické varné dosky a rúry a požadovala, aby odsávače pár zachytávali znečisťujúce látky účinne.
- **Zaviedla nový energetický štítok**, ktorý umožní spotrebiteľom priamo porovnávať emisie a účinnosť varných dosiek.